

Izabela Ciszek-Łudzik

doktorantka, Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych,
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie; radca prawny

Dochodzenie roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem od świadka koronnego

Wprowadzenie

Problem świadka koronnego w Polsce pojawił się wraz ze zmianami politycznymi i gospodarczymi po 1989 r. Oprócz pozytywnego wymiaru społeczno-gospodarczego, przyniosły one też skutki negatywne. W tym okresie odnotowano niezwykle gwałtowny wzrost przestępczości, w tym przede wszystkim przestępczości zorganizowanej. Niewątpliwie był to czas chaosu i niestabilności spowodowany trudnym okresem transformacji ustrojowej państwa polskiego. Organy ścigania nie dysponowały ani doświadczeniem, ani odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi, które pozwoliłyby na skuteczną walkę z tymi zjawiskami. Postanowiono wprowadzić nowy, nieznany na gruncie polskim instrument służący do zwalczania tego rodzaju przestępczości¹. Po wieloletnich dyskusjach w Sejmie w dniu 25 czerwca 1997 r. uchwalono ustawę o świadku koronnym² (dalej: u.ś.k.), która po raz pierwszy wprowadziła rozwiązanie polegające na przyznaniu nagrody w postaci niepodlegania karze za popełnione przestępstwa w zamian za pomoc w ujawnieniu okoliczności przestępstw. Instytucje świadka koronnego uważano za najistotniejszy środek prawny w walce z przestępczością zorganizowaną.

Zakres zastosowania instytucji świadka koronnego

Świadkiem koronnym, zgodnie z art. 2 u.ś.k jest podejrzany, który został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka. Zgodnie z art. 71

¹ Por. Z. Gostyński, „Świadek koronny” – „istota nieznaną?”, „Palestra” 1996, nr 1–2, s. 22–38

² Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1197.

§ 1 k.p.k.³ za podejrzanego uważa się osobę, wobec której wydane zostało postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo bez wydania takiego postanowienia postawiono jej zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Zarzut postawiony podejrzanemu musi obejmować przestępstwa określone w art. 1 u.ś.k. Przepisy u.ś.k. stosuje się w sprawach o każde przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, jak również w sprawach o przestępstwa wyliczone enumeratywnie w art. 1 ust. 2 u.ś.k., bez konieczności popełnienia ich w zorganizowanej grupie czy związku⁴.

Instytucja świadka koronnego w polskim systemie prawa opiera się na konwersji ról procesowych. Konwersja roli polega na przejściu z jednej kategorii uczestników do drugiej, ale w obrębie tego samego procesu karnego, zmierzającego do rozstrzygnięcia odpowiedzialności karnej za stwierdzony czyn zabroniony⁵. Sprawca przestępstwa – w ramach tego samego postępowania – z podejrzanego staje się świadkiem⁶. Instytucja świadka koronnego może zostać zastosowana wyłącznie na etapie postępowania przygotowawczego, ponieważ status podejrzanego można uzyskać wyłącznie na tym etapie. Nie ma możliwości konwersji oskarżonego w świadka koronnego, czyli po wniesieniu aktu oskarżenia⁷.

Aby otrzymać status świadka koronnego, podejrzany musi spełnić szereg pozytywnych przesłanek. Dopiero ich łączne spełnienie uprawnia prokuratora do wystąpienia z wnioskiem o nadanie podejrzanemu statusu świadka koronnego.

Po pierwsze, podejrzany do chwili wniesienia aktu oskarżenia do sądu w swoich wyjaśnieniach przekazuje organowi prowadzącemu postępowanie informacje, które mogą przyczynić się do ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych sprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im (art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. a u.ś.k.). Wystarczy, aby podejrzany spełnił jedną z czterech powyższych przesłanek. Przekazanie informacji

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1904.

⁴ Por. C. Sońta, *Zorganizowana grupa i związek przestępny w polskim prawie karnym na tle teorii i orzecznictwa – zarys problematyki (część II)*, WPP 1997, nr 2, s. 26–28.

⁵ M. Gabriel-Węglowski, *Ustawa o świadku koronnym. Komentarz. Zarys instytucji w Europie*, Warszawa 2011, s. 66; E. Kowalewska, *Wybrane problemy instytucji świadka koronnego ze szczególnym uwzględnieniem regulacji niemieckich*, „Przegląd Policyjny” 1997, nr 3, s. 31.

⁶ P. Korbal, *Świadek koronny – instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej. Kilka refleksji z praktyki*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm – w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kraków 2005, s. 337.

⁷ M. Gabriel-Węglowski, *op. cit.*, s. 74.

ma nastąpić podczas składania wyjaśnień przez podejrzanego i wyłącznie do momentu wniesienia aktu oskarżenia do sądu, a więc w postępowaniu przygotowawczym. Przekazanie informacji należy rozumieć jako przekazanie wiedzy o znanych sprawcy faktach, przy czym wiedza ta nie może być znana w całości lub choćby tylko częściowo organom ścigania⁸. Podejrzanym nie musi przykazywać wszystkich informacji, które są mu znane. Ważne jest, aby dotyczyły przede wszystkim okoliczności przestępstwa, określonego w art. 1 u.ś.k. Jeżeli podejrzanym ujawnia okoliczności innego przestępstwa, to wobec tych postępowań karnych będzie występował jako „zwykły świadek”⁹. Oczywiście ujawniona wiedza musi być przydatna w tym sensie, iż bez tych informacji nie można byłoby w ogóle ujawnić okoliczności przestępstwa, wykryć pozostałych sprawców, ujawnić dalszych przestępstw lub zapobiec im¹⁰. Kolejnym obligatoryjnym warunkiem nadania statusu świadka koronnego jest ujawnienie przez podejrzanego swojego majątku oraz majątku innych sprawców przestępstw wymienionych w art. 1 u.ś.k. Przepis nie pozostawia wątpliwości, że kandydat na świadka koronnego powinien podać informację o wszystkich składnikach swego majątku oraz pozostałych sprawców. Zatajenie przez świadka koronnego majątku posiadanego przed nadaniem tego statusu, stanowi podstawę do uchylenia statusu świadka koronnego¹¹.

Na podejrzanym spoczywa jeszcze jeden warunek obligatoryjny, polegający na zobowiązaniu się do złożenia przed sądem wyczerpujących zeznań dotyczących osób uczestniczących w przestępstwie lub przestępstwie skarbowym oraz pozostałych okoliczności popełnienia przestępstwa z art. 1 u.ś.k (art. 3 ust. 1 pkt 2 u.ś.k.). Takie zeznania muszą obejmować nie tylko okoliczności przestępstwa popełnionego przez sprawcę ubiegającego się o status świadka koronnego. Ustawa w art. 3 ust. 2 wprowadza dodatkowy, fakultatywny warunek otrzymania statusu świadka koronnego w postaci zobowiązania się podejrzanego do zwrotu korzyści majątkowej odniesionej z przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz naprawienia szkody nimi wyrządzonej.

Podejrzanym, któremu przyznano status świadka koronnego, nie podlega karze za przestępstwa lub przestępstwa skarbowe określone w art. 1 u.ś.k., w których uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił trybie określonym w ustawie. Immunitet bezkarności obejmuje wyłącznie przestępstwa

⁸ E. Kowalewska-Borys, *Świadek koronny w ujęciu dogmatycznym*, Kraków 2004, s. 197;

⁹ T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 1 ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, LEX/el., poz. 4.

¹⁰ E. Kowalewska-Borys, *op. cit.*, s. 198.

¹¹ M. Gabriel-Węglowski, *op. cit.*, s. 85–87.

wymienione w art. 1 ustawy¹². W razie ewentualnego ujawnienia przez świadka koronnego innych przestępstw niż określone w art. 1 ustawy, świadek koronny ponosić będzie odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych¹³.

Roszczenia cywilne pokrzywdzonego wobec świadka koronnego

Ustawodawca, decydując się na zwalczanie przestępczości zorganizowanej za pomocą instytucji świadka koronnego oraz przyznając mu immunitet niepodlegania karze za popełnione przestępstwa, zapomniał o zabezpieczeniu interesu pokrzywdzonego w zakresie możliwości dochodzenia przez niego roszczeń cywilnych, wynikających z popełnionego przestępstwa. Pokrzywdzony przestępstwem ma znacznie utrudnione możliwości dochodzenia roszczeń cywilnych wynikających bezpośrednio z przestępstwa, zarówno w postępowaniu karnym, jak i cywilnym. W literaturze podnosi się, iż niedoskonałość tego uregulowania prowadzi do pozbawienia pokrzywdzonego podstawowego konstytucyjnego prawa do sądu¹⁴.

Jeszcze podczas prac nad przygotowaniem ustawy o świadku koronnym Stanisław Waltoś zwracał uwagę, że immunitet świadka koronnego nigdy nie rozciąga się na sferę prawa cywilnego¹⁵. Podkreślał również, iż należy uregulować kwestię dochodzenia roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem, ponieważ w obecnym kształcie rozwiązanie to jest nie do zaakceptowania. Pomimo przeszło 20 lat obowiązywania ustawy o świadku koronnym nie wprowadzono rozwiązania, które ułatwiłoby pokrzywdzonemu skuteczne dochodzenie jego roszczeń cywilnych wynikających z popełnionego przez świadka koronnego przestępstwa.

Istotne znaczenie, również dla interesów pokrzywdzonego, miała nowelizacja wprowadzona ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy

¹² E.W. Pływaczewski, *Świadek koronny jako instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 102.

¹³ Uchwała SN z dnia 21 grudnia 1999 r., I KZP 44/99, OSNKW 2000/1-2/2.

¹⁴ Por. L.K. Paprzycki, *Instytucja świadka koronnego i świadka incognito w świetle Konstytucji RP i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Palestra” 2008, nr 5–6, s. 23–29; B. Nita, *Ustawa o świadku koronnym w świetle postanowień konstytucyjnych*, „Palestra” 2008, nr 5–6, s. 14–20; eadem, *Konstytucyjne granice zwalczania przestępczości zorganizowanej (rozważania na tle instytucji świadka koronnego)*, PS 2003, nr 5, s. 87–105; J. Brylak, *Świadek koronny a zasady procesu karnego*, „Palestra” 2008, nr 11–12, s. 123–127; L.K. Paprzycki, *Zeznania świadka anonimowego i świadka koronnego w rzetelnym procesie karnym*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny...*, s. 483–485; J. Paśkiewicz, *Wybrane zagadnienia instytucji świadka koronnego w świetle Konstytucji RP i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, CzPKiNP 2004, z. 1, s. 132–143; M. Adamczyk, *Zasada równości stron a świadek koronny*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 852–862.

¹⁵ S. Waltoś, *Świadek koronny – obrzeża odpowiedzialności karnej*, PiP 1993, z. 2, s. 25.

– Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r. i znacznie zmodyfikowała dotychczasowy model procesu karnego.

Pokrzywdzony przed datą 1 lipca 2015 r. mógł wystąpić przeciwko oskarżonemu z powództwem cywilnym bezpośrednio w procesie karnym. W ramach tzw. powództwa adhezyjnego pokrzywdzony mógł dochodzić roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnionego przestępstwa w ramach postępowania karnego, bez konieczności zwracania się w tej sprawie do sądu cywilnego¹⁶. Takie rozwiązanie, jak wskazuje się w literaturze, miało przede wszystkim na celu przyspieszenie i ułatwienie pokrzywdzonemu dochodzenia roszczeń¹⁷.

Wydane przez sąd postanowienie nadające podejrzanemu status świadka koronnego pociąga ze sobą konsekwencje procesowe dla pokrzywdzonego. Następstwem wydania postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka koronnego jest wyłączenie sprawy podejrzanego do osobnego postępowania, a następnie jego zawieszenie. Zgodnie z art. 9 u.ś.k. w terminie 14 dni od uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie, w którym występował świadek koronny, prokurator wydaje obligatoryjnie postanowienie o umorzeniu postępowania. Od tego momentu świadkowi koronnemu gwarantuje się immunitet bezkarności za przestępstwa określone w art. 1 u.ś.k., w których popełnieniu uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił¹⁸. Przyznanie takiego immunitetu wiąże się z pozbawieniem pokrzywdzonego możliwości dochodzenia przeciwko świadkowi koronnemu roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnionego przestępstwa¹⁹.

Istotną zmianę, również dla interesów pokrzywdzonego przyniosła ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych²⁰, która wprowadziła szereg zmian w ustawie o świadku koronnym. Ustawodawca w art. 3 ust. 1 pkt 1 u.ś.k. rozszerzył katalog przesłanek warunkujących uzyskanie przez podejrzanego statusu świadka koronnego, nakładając na niego obowiązek ujawnienia w toku składanych wyjaśnień swojego majątku oraz znanego mu majątku pozosta-

¹⁶ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, wyd. 6, Warszawa 2002, s. 31.

¹⁷ Z. Gostyński, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. 1, Warszawa 1998, s. 306–307.

¹⁸ Por. J. Zarębski, *Kilka uwag o art. 9 ust. 1 ustawy o świadku koronnym*, PS 2006, nr 2, s. 118.

¹⁹ B. Nita, *Instytucja świadka koronnego a dochodzenie roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem*, CzPKiNP 2002, z. 2, s. 188.

²⁰ Ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. z 2006 r., nr 149, poz. 1078.

łych sprawców przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, o których mowa w art. 1 u.ś.k.²¹.

Jak wskazuje się w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, analizowana regulacja wychodzi naprzeciw zgłaszanemu powszechnie przez praktykę i doktrynę postulatowi, aby pozbawiać sprawców owoców ekonomicznych ich przestępczej działalności, a ponadto stwarza lepsze warunki do podejmowania przez organy procesowe decyzji uzależniającej nadanie statusu świadka koronnego od zwrotu korzyści majątkowych odniesionych z przestępstwa oraz od naprawienia wyrządzonej szkody. Art. 3 ust. 2 u.ś.k. ma na celu identyfikację członków grupy przestępczej i w rezultacie ułatwienie pokrzywdzonym dochodzenia roszczeń cywilnych²². Nowelizacja art. 3 ust. 1 u.ś.k. ma charakter gwarancyjny wobec osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz ma na celu zabezpieczenie ich interesów²³.

Jak zaznaczono w uzasadnieniu projektu, pozostawiono fakultatywny warunek określony w art. 3 ust. 2 u.ś.k., gdyż w przeciwnym razie, w przypadku nieposiadania przez świadka koronnego majątku, zobowiązanie stanie się niewykonalne, albo jego skutki ponosiłby Skarb Państwa, czyli każdy podatnik. Jednak podkreślono, że należy uzależnić dopuszczenie dowodu z zeznań świadka od zobowiązania do naprawienia szkody lub zwrotu korzyści majątkowej zawsze kiedy to możliwe²⁴.

Przepis art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. b u.ś.k. nie pozostawia wątpliwości, że kandydat na świadka koronnego powinien podać informację o wszystkich składnikach majątku swojego oraz pozostałych sprawców. Ponieważ ani kodeks karny, ani kodeks postępowania karnego nie wprowadzają legalnej definicji majątku, zatem należy pod tym pojęciem rozumieć mienie, zdefiniowane w art. 44 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny²⁵ jako „własność i inne prawa majątkowe”²⁶.

Skutki naruszenia przepisu art. 3 u.ś.k. prowadzą do podjęcia zawieszonego postępowania, jeżeli świadek koronny nie wykonał zobowiązania, o którym mowa w art. 3 ust. 2 (art. 10 u.ś.k.), a także do wznowienia postępowania

²¹ J. Kościerzyński, *Świadek koronny w świetle nowych regulacji*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4, s. 66–67.

²² Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Druk Sejmowy V kadencji nr 651 – ustawa po rozpatrzeniu stanowiska Senatu i przyjęciu poprawek Senatu, <http://ww2.senat.pl/k6/dok/sejm/015/651.pdf> [dostęp: 22.01.2018].

²³ J. Kościerzyński, *op. cit.*, s. 67.

²⁴ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 22 lipca 2006 r.,..., s. 5.

²⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 1964 r. nr 16 poz. 93.

²⁶ M. Gabriel-Węglowski, *op. cit.*, s. 85–87.

nia, jeżeli w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 9 u.ś.k. zostaną ujawnione okoliczności świadczące o tym, że świadek koronny świadomie nie wykonał obowiązku, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. b lub ust. 2 (art. 11 u.ś.k.)²⁷.

Całość regulacji art. 3 ust. 1 pkt 1 u.ś.k. uzupełnia art. 3. ust. 2 u.ś.k., zgodnie z którym „Można uzależnić dopuszczenie dowodu z zeznań świadka koronnego także od zobowiązania się podejrzanego do zwrotu korzyści majątkowych odniesionych z przestępstwa oraz naprawienie szkody nimi wyrządzonej”. Takie uzależnienie dopuszczenia dowodu z zeznań świadka koronnego powinno następować zawsze po powzięciu informacji w ramach obowiązku ujawnienia stanu majątkowego świadka koronnego i pozostałych członków grupy przestępczej.

Uzależnienie nadania statusu świadka koronnego od naprawienia szkody ma jedynie charakter fakultatywny i nie stanowi zabezpieczenia praw pokrzywdzonego²⁸. Jak wskazuje Bolesław Kurzępa, nieobligatoryjny charakter przesłanki określonej w art. 3 ust. 2 u.ś.k. może wynikać z tego, że zazwyczaj świadkami koronnymi są osoby nisko stojące w hierarchii grupy lub związku przestępczego. Osiągają one niewielkie korzyści z popełnionego przestępstwa. Zatem gdyby postawiono warunek zwrotu korzyści majątkowej oraz naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, znacznie ograniczyłoby to krąg osób mogących go spełnić. Wówczas, jak wskazuje Kurzępa, pod znakiem zapytania stanęłaby skuteczność instytucji świadka koronnego, polegająca na rozbijaniu grup przestępczych²⁹.

Jeżeli jednak sąd uzależni uzyskanie statusu świadka koronnego od zwrotu korzyści majątkowej albo naprawienia szkody, a świadek koronny tego zobowiązania nie dopełni, to zgodnie z art. 10 ust. 4 u.ś.k. prokurator może podjąć zawieszono postępowanie. Niewywiązanie się z zadeklarowanego obowiązku zwrotu korzyści majątkowych odniesionych z przestępstwa oraz naprawienia szkody nim wyrządzonej będzie miało miejsce wówczas, gdy świadek koronny nie dotrzyma określonego przez sąd terminu lub wykona zobowiązanie w sposób inny niż wyznaczony przez sąd³⁰.

Przewidziana w art. 10 ust. 3 u.ś.k. możliwość podjęcia zawieszono postępowania pełni podwójną funkcję. Po pierwsze, groźba podjęcia zawieszono postępowania, a w następstwie tego możliwość skazania za popełnione

²⁷ A. Ważny, *Komentarz do art. 3 ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Lex/el, poz. 3.

²⁸ B. Nita, *Konstytucyjne granice...*, s. 106.

²⁹ B. Kurzępa, *Świadek koronny w polskim procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 37.

³⁰ E. Kowalewska-Borys, *op. cit.*, s. 234.

przestępstwo, ma motywować sprawcę (świadka koronnego) do wywiązania się z zobowiązań³¹. Po drugie, w następstwie podjęcia zawieszono postępowania pokrzywdzony może dochodzić od świadka koronnego naprawienia wyrządzonej szkody w postępowaniu karnym.

Wydaje się, że przesłanka uzależniająca możliwość nadania podejrzanemu statusu świadka koronnego od naprawienia wyrządzonej pokrzywdzonemu szkody powinna być obligatoryjna, jeżeli podejrzany odniósł korzyść lub spowodował szkodę, sprawca nie może bowiem odnosić korzyści materialnych z popełnionego przestępstwa³². Zawsze, kiedy to możliwe, należy uzależnić dopuszczenie dowodu z zeznań świadka koronnego od zobowiązania go do zwrotu korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa oraz naprawienia szkody³³. Jest to najłatwiejsza droga do zaspokojenia praw pokrzywdzonego, zwłaszcza że dochodzenie od świadka koronnego roszczeń cywilnych jest w zasadzie niemożliwe.

Pewnym rozwiązaniem dla pokrzywdzonego, przed wejściem nowelizacji z dnia 1 lipca 2015 r., było dochodzenie roszczeń cywilnych w procesie karnym od innych współoskarżonych, którzy popełnili przestępstwo wspólnie ze świadkiem koronnym. W przypadku skazania oskarżonych oraz braku wystąpienia negatywnych przesłanek z art. 65 § 3 k.p.k. i art. 415 § 3 k.p.k., sąd był zobowiązany, zgodnie z art. 415 § 1 k.p.k. do uwzględnienia albo oddalenia powództwa cywilnego³⁴. W razie pozytywnego rozstrzygnięcia w przedmiocie powództwa cywilnego, oskarżeni odpowiadali solidarnie, na podstawie przepisu art. 441 § 1 k.c. Natomiast oskarżonym zobowiązanym do naprawienia szkody przysługiwało roszczenie regresowe w stosunku do świadka koronnego³⁵.

Nawet jeżeli postępowanie karne przeciwko pozostałym współoskarżonym nie doprowadziło do skazania sprawców, nie oznacza to, że pokrzywdzony nie będzie w stanie wykazać swoich roszczeń na drodze cywilnej. Sąd cywilny, zgodnie z art 11 k.p.c., wiąże prawomocne skazujące wyroki karne, natomiast nie wiążą sądu cywilnego wyroki karne niewinniające. Powyższe związane jest z tym, że pojęcie winy jest rozumiane odmiennie w prawie karnym i w prawie cywilnym. Nie wiążą sądu cywilnego w postępowaniu

³¹ B. Nita, *Institucja świadka koronnego...*, s. 189.

³² T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 2 ustawy o świadku koronnym*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd.3, Lex/el, poz. 3.

³³ J.K. Paprzycki, *Institucja świadka koronnego...*, s. 29; J. Kościerzyński, *op. cit.*, s. 66–67; Z. Rau, *Institucja świadka koronnego w świetle wyników przeprowadzonych badań*, [w:] *Przebiegłość zorganizowana. Świadek koronny...*, s. 574–577.

³⁴ M. Adamczyk, *Świadek koronny. Analiza prawnokryminalistyczna*, Warszawa 2011, s. 131.

³⁵ B. Nita, *Institucja świadka koronnego...*, s. 190.

cywilnym wyroki karne umarzające postępowanie karne. Sąd cywilny samodzielnie bada, czy uniewinniony oskarżony dopuścił się czynu, który powoduje jego odpowiedzialność za szkodę. Brak winy w postępowaniu karnym nie oznacza braku możliwości naruszenia prawa cywilnego i odpowiedzialności na gruncie prawa cywilnego³⁶. Niemniej jednak wyrok uniewinniający, jako dokument urzędowy, może stanowić w postępowaniu cywilnym dowód, którego znaczenie sąd rozpoznający sprawę oceni według swobodnej oceny dowodów³⁷.

Od 1 lipca 2015 r. niedopuszczalne jest w procesie karnym wytoczenie powództwa cywilnego (tzw. powództwa adhezyjnego). Usunięty z k.p.k. został cały rozdział dotyczący dochodzenia roszczeń cywilnych, tj. artykuły od 62 do 70 k.p.k. Na podstawie tych przepisów pokrzywdzony w procesie karnym mógł do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej wytoczyć przeciw oskarżonemu powództwo cywilne w celu zaspokojenia roszczeń majątkowych powstałych w wyniku przestępstwa. Po nowelizacji, roszczenia majątkowe wynikające bezpośrednio z przestępstwa są rozstrzygane jedynie w postępowaniu cywilnym.

Pomimo iż ustawodawca zrezygnował z postępowania adhezyjnego, nadal sąd może orzec obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na podstawie art. 46 k.k.

Od dnia 1 lipca 2015 r. obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę został zaliczony do środków kompensacyjnych, a nie – jak poprzednio – do środków karnych. Jak wskazuje się w literaturze, art. 46 k.k. ma na celu rozwiązanie konfliktu pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym i realizację kompensacyjnej funkcji prawa karnego³⁸. Celem zmiany charakteru prawnego omawianego środka ma być ułatwienie uzyskania przez pokrzywdzonego pełnego zaspokojenia roszczeń cywilnoprawnych wynikających z popełnionego przestępstwa. Pojęcie szkody i krzywdy należy tu definiować zgodnie z cywilistycznym ich rozumieniem, tj. szkodę majątkową oraz szkodę (krzywdę) niemajątkową³⁹.

Warto zaznaczyć, że jeżeli wina sprawcy została udowodniona, sąd nie może odmówić orzeczenia tego środka. W przypadku trudności określenia rozmiaru szkody, sąd musi przeprowadzić postępowanie dowodowe w celu ustalenia

³⁶ T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2006, s. 102–103.

³⁷ Wyrok SN z dnia 11 grudnia 1967 r., II PR 155/67, LEX nr 6258; wyrok SN z dnia 18 września 1969 r., II CR 308/69, OSNCP 1970, nr 7–8, poz. 130.

³⁸ M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el 2017, poz. 1.

³⁹ T. Wiśniewski, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego*, ks. 3: *Zobowiązania*, t. 1, red. G. Bie-niek, s. 82.

wysokości szkody wyrządzonej przestępstwem, ewentualnie zasądzić obowiązek naprawienia szkody w tej części, która została udowodniona. Pokrzywdzony może dochodzić niezaspokojonej części roszczenia na drodze cywilnej⁴⁰. W przypadku wyrządzenia szkody przez współsprawców przestępstwa zastosowanie mieć będzie art. 441 § 1 k.c., w świetle którego jeżeli kilka osób ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym, ich odpowiedzialność jest solidarna⁴¹. Orzeczenie obowiązku określonego w art. 46 k.k. może nastąpić solidarnie bądź w częściach równych lub stosownie do udziału każdego ze współsprawców w wyrządzonej szkodzie (*pro rata parte*)⁴².

Dochodzenie roszczeń majątkowych w postępowaniu cywilnym bezpośrednio od świadka koronnego teoretycznie jest możliwe, aczkolwiek w praktyce – znacznie utrudnione, a wręcz niewykonalne, ze względu na program ochrony świadków, który objęty jest tajemnicą państwową.

Świadek koronny, jako jeden z najważniejszych osobowych źródeł dowodowych, jest szczególnie narażony na niebezpieczeństwo. W swoim dotychczasowym środowisku jest uważany za denuncjanta, natomiast dla społeczeństwa jest wciąż przestępcą, który uniknął odpowiedzialności karnej. Znajduje się w permanentnym stanie zagrożenia – zarówno ze strony byłych współpracowników, którzy mogą chcieć się na nim zemścić, jak i ze strony domagającego się sprawiedliwości społeczeństwa. Dlatego też bardzo ważny jest tzw. program ochrony świadków koronnych⁴³. Nie ma on charakteru obligatoryjnego – jego zastosowanie zależy od decyzji odpowiedniego organu procesowego i zgody świadka koronnego.

Ustawa o świadku koronnym przewiduje jedną i niezbędną materialną przesłankę wdrożenia programu ochrony, którą jest występowanie zagrożenia życia lub zdrowia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej. Rodzaje ochrony świadka koronnego zostały określone w art. 14 u.s.k. Uzupełnieniem tej regulacji jest wydane na podstawie art. 22 u.s.k. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym uprawnionym osobom z dnia 18 października 2006 r.⁴⁴.

W uzasadnionych przypadkach osobie chronionej można wydać dokumenty z fikcyjną tożsamością⁴⁵, tj. dokumenty umożliwiające używanie in-

⁴⁰ M. Mozgawa, *op. cit.*, poz. 6.

⁴¹ Uchwała SN z dnia 13 grudnia 2000 r., I KZP 40/00, OSNKW 2001/1-2/2.

⁴² Postanowienie SN z 26 lipca 2016 r., II KK 196/16, OSNKW 2016/11/72.

⁴³ Różne koncepcje ochrony świadka koronnego w postępowaniu karnym prezentuje: E. Gruba, *Programy ochrony świadka*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 2, s. 83–102.

⁴⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2006 r. w sprawie udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym uprawnionym osobom, Dz.U. z 2006 r., nr 201, poz. 1480 z późn. zm.).

⁴⁵ M. Gabriel-Węglowski, *op. cit.*, s. 34.

nych niż własne danych osobowych. Takie dokumenty wydaje się w przypadku szczególnego zagrożenia życia lub zdrowia osoby chronionej, a również wtedy, gdy inne formy ochrony lub pomocy są niewystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa, albo gdy pomoc lub ochrona ma charakter długotrwały.

Ustawa nie precyzuje rodzajów dokumentów, które mogą być wydawane osobom chronionym. Mogą to być zarówno dokumenty urzędowe (dowody osobiste, paszporty, odpisy z aktów stanu cywilnego, różnego rodzaju zaświadczenia i świadectwa), jak i prywatne (umowy, pokwitowania). Z kwestią dokumentów wiąże się również kwestia rodzaju danych, w które można wyposażyc osoby chronione. Pojęcie danych osobowych nie musi być rozumiane zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 6 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych⁴⁶. Należy zatem przyjąć, że danymi osobowymi jest każda informacja dotycząca osoby fizycznej, pozwalająca na określenie tożsamości określonej osoby⁴⁷.

Regulację dotyczącą wydania dokumentów umożliwiających posługiwanie się innymi danymi osobowymi niż własne uzupełnia art. 18a u.ś.k., który upoważnia funkcjonariuszów Policji do wprowadzenia fikcyjnych danych do każdego systemu ewidencyjnego prowadzonego w zakresie realizacji zadań publicznych.

W razie podjęcia próby dochodzenia roszczeń przez pokrzywdzonego w procesie cywilnym, powstaje problem przy oznaczeniu osoby świadka koronnego jako pozwanego. Zgodnie z art. 14 ust. 4 oraz art. 23 u.ś.k. niedopuszczalne są czynności zmierzające do ujawnienia danych osobowych świadka koronnego, które stanowią tajemnicę państwową⁴⁸. Zakazane są wszelkie czynności dowodowe, które zmierzałyby do ujawnienia okoliczności udzielenia ochrony osobistej lub pomocy świadkowi koronnemu, wydania dokumentów umożliwiających używanie innych niż własne danych osobowych, przeprowadzenia zabiegu chirurgicznego usuwającego charakterystyczne elementy wyglądu lub operacji plastycznej, a także do ustalenia jego nowej tożsamości, ujawnienia nowych danych osobowych i miejsca pobytu⁴⁹.

Powyższego problemu nie rozwiązuje możliwość ustanowienia pełnomocnika dla świadka koronnego. W myśl przepisu art. 20 u.ś.k. ustanowienie

⁴⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz. 922.

⁴⁷ Z. Wrona, *Ochrona świadka koronnego a administracyjnoprawna sytuacja osoby*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 430.

⁴⁸ E. Kowalewska-Borys, *op. cit.*, s. 213–214.

⁴⁹ E.W. Pływaczewski, *Świadek koronny jako instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 105; A. Baj, *Zakazy dowodowe dotyczące świadka koronnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 1, s. 114.

pełnomocnika dla osoby objętej ochroną uwarunkowane jest spełnieniem dwóch warunków: Komendant Główny Policji stwierdzi taką potrzebę i świadek koronny wyrazi na to zgodę. Uzależnienie ustanowienia pełnomocnika od zgody świadka koronnego osłabia możliwość dochodzenia roszczeń cywilnych na drodze postępowania cywilnego⁵⁰.

Dla pokrzywdzonego pewnym rozwiązaniem może być możliwość ustanowienia kuratora dla osoby nieznaney z miejsca pobytu. Zgodnie z art. 143 i 144 k.p.c., ustanowienie kuratora daje możliwość prowadzenia dalszego postępowania przeciwko osobie nieznaney z miejsca zamieszkania. Aby ustanowić takiego kuratora, osoba wnioskująca musi uprawdopodobnić, że miejsce pobytu strony nie jest znane. Z ustanowieniem kuratora wiąże się kolejny problem – w postaci egzekucji świadczenia, które zostało zasądzone na rzecz pokrzywdzonego w postępowaniu cywilnym toczącym się z udziałem kuratora. W stosunku do dłużnika (świadka koronnego), którego miejsce pobytu nie jest znane, sąd może ustanowić kuratora (art. 802 k.p.c.). Istnieje więc możliwość prowadzenia egzekucji z udziałem kuratora, jednakże skuteczne jej przeprowadzenie jest praktycznie niemożliwe. Mienie, z którego należałoby prowadzić egzekucję, należy do osoby, której nowe dane osobowe objęte są tajemnicą państwową, a wszelkie czynności zmierzające do ujawnienia nowych danych osobowych świadka koronnego, zgodnie z art. 23 u.ś.k., są niedopuszczalne⁵¹.

Celem instytucji świadka koronnego jest walka z najgroźniejszą przestępczością o charakterze zorganizowanym – zjawiskiem szybko rozwijającym się, bardzo niebezpiecznym i trudnym do zwalczenia. Obecnie pokrzywdzony w zasadzie nie ma szansy na dochodzenie swoich roszczeń cywilnych bezpośrednio od świadka koronnego. Wydaje się, iż bardziej realne jest dochodzenie przez pokrzywdzonego roszczeń od innych współsprawców przestępstwa.

W mojej ocenie art. 3 ust. 2 u.ś.k. powinien pozostać warunkiem fakultatywnym. W przeciwnej sytuacji wielu kandydatów na świadków koronnych nie sprostałoby realizacji tego warunku, a to uniemożliwiłoby nadanie im tego statusu. Tym samym prokurator nie dysponowałby zeznaniami świadka koronnego, które mogłyby doprowadzić do rozbicia grupy przestępczej, co leży w interesie zarówno państwa, jak i społeczeństwa.

Niemniej jednak w mojej ocenie prokurator powinien zawsze uzależniać nadanie statusu świadka koronnego od zwrotu korzyści majątkowej odniesionej z przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz naprawienia wyrządzonej szkody, jeżeli kandydat na świadka koronnego w trybie art. 3 ust. 1

⁵⁰ B. Nita, *Instytucja świadka koronnego...*, s. 191.

⁵¹ *Ibidem*, s. 192.

pkt. 1 lit. b u.ś.k. ujawnił swój majątek, a z oświadczenia tego wynika, iż jest w stanie pokryć wyrządzoną szkodę.

Wydaje się, że powyższa sytuacja będzie należała do rzadkości, dlatego też to państwo powinno pomóc pokrzywdzonym w dochodzeniu ich praw.

W literaturze zaproponowano ciekawe i słuszne rozwiązanie w postaci możliwości skierowania przez pokrzywdzonego zastępczego powództwa przeciwko Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez odpowiednie *statio fisci*. Skarbowi Państwa natomiast przysługiwałoby roszczenie regresowe w stosunku do świadka koronnego⁵². Zastrzeżenia do tej koncepcji są takie, że Skarb Państwa mógłby mieć problemy z wyegzekwowaniem roszczenia od świadka koronnego, a w konsekwencji koszty te ponosiliby wszyscy podatnicy. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę, iż przestępczość zorganizowana stanowi zagrożenie nie tylko dla państwa, ale również dla społeczeństwa, to rozwiązanie jest korzystne dla każdego obywatela. Ponadto, tzw. program ochrony świadków i tak generuje bardzo wysokie koszty, dlatego też państwo może przeznaczyć pewną sumę dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. Niejednokrotnie koszty związane z ochroną świadka koronnego mogą być większe od osiągniętych korzyści przez wymiar sprawiedliwości⁵³.

Zastanović należałoby się też nad takim rozwiązaniem, aby sąd w postępowaniu karnym, w przypadku skazania oskarżonych, zasądzał od nich obligatoryjnie świadczenie pieniężne w określonej kwocie na działający od kilku lat Fundusz Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przemstewem i Pomocy Postpenitencjarnej – Fundusz Sprawiedliwości⁵⁴. Dysponentem Funduszu jest Minister Sprawiedliwości, który ogłasza programy na realizację jego zadań. Fundusz zakłada pomoc osobom pokrzywdzonym, świadkom oraz osobom im najbliższym, a także osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym.

Świadczenie pieniężne sąd orzekałby obligatoryjnie w wypadku skazania za przestępstwa popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, a także w sprawach o przestępstwa określone w art. 1 ust. 2 u.ś.k. Świadczenie pieniężne miałoby w tym wypadku charakter represyjny, a rozwiązanie to dawałoby pokrzywdzonym kolejną szansę na naprawienie wyrządzonej w wyniku popełnionego przestępstwa szkody.

⁵² *Ibidem*, s 194.

⁵³ S. Owczarski, *Świadek koronny – uwagi krytyczne*, PS 1993, nr 11–12, s. 105.

⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, Dz.U. z 2017 r., poz. 1760 ze zm.

Podsumowanie

Świadek koronny jest jedną z najbardziej kontrowersyjnych instytucji w prawie karnym. Przyznanie przestępcy immunitetu niepodlegania karze zawsze będzie budzić obawy i opory moralne. Szczególną uwagę należy zwrócić na zagadnienie roszczeń cywilnych.

Powyżej przedstawione rozważania doprowadzają do wniosku, że pokrzywdzony przestępstwem jest pozbawiony możliwości skutecznego dochodzenia roszczeń cywilnych bezpośrednio od świadka koronnego, wynikających bezpośrednio z przestępstwa, zarówno w postępowaniu karnym, jak i cywilnym.

Jak się wydaje najłatwiejszym rozwiązaniem byłoby znowelizowanie ustawy o świadku koronnym w zakresie art. 3 ust. 2 w ten sposób, aby uzależnić uzyskanie statusu świadka koronnego od obowiązkowego zwrotu korzyści majątkowej i naprawienia wyrządzonej szkody.

To jednak nie byłoby korzystnym rozwiązaniem, bowiem najczęściej kandydaci na świadka koronnego nie zajmują w hierarchii grupy wysokich pozycji, zatem ich korzyści z popełnionego przestępstwa również nie są wysokie. W takiej sytuacji niewielu kandydatów na świadka koronnego miałoby realną szansę na pokrycie wyrządzonej szkody. Warto mieć na uwadze to, że zeznania świadka koronnego mogą okazać się jedyną możliwością zdobycia dowodów w sprawie – bardzo często w początkowym etapie postępowań zeznania te są jedynymi, którymi dysponują organy ścigania, i to dzięki nim możliwe jest podjęcie dalszych działań operacyjnych.

Wydaje się, iż pokrzywdzony ma większe możliwości dochodzenia swoich roszczeń cywilnych od innych współsprawców przestępstwa. W przypadku skazania w postępowaniu karnym sąd może na wniosek pokrzywdzonego lub innej uprawnionej osoby nałożyć obowiązek naprawienia szkody. Pokrzywdzony może również dochodzić swoich roszczeń od innych współsprawców przestępstwa w postępowaniu cywilnym. Oskarżonym zobowiązanym do naprawienia szkody przysługuje wówczas roszczenie regresowe w stosunku do świadka koronnego.

Abstract

Pursuit of civil claims by a victim of crime from the state's evidence

The aim of the article is to discuss the issue of the state's evidence institution, in particular to present civil law issues related to pursuit of civil claims by a crime victim.

In connection with the rapid development of crime that can be observed in recent years, a solution that would effectively combat this phenomenon needed to be found. By the Act of June 25, 1997, the State's Evidence Act was passed; the Act introduced

a solution granting a prize in the form of not being liable to punishment for committed crimes in exchange for help in disclosing the circumstances of the offenses the state's evidence has been aware of. The legislator, granting the state's evidence immunity against punishment, forgot to secure the victim's interest in the pursuit of civil claims resulting from the committed crime. A victim is basically deprived of the real possibility of pursuing civil claims from the state's evidence.

The obligation set in art. 3 par. 1 item 1 point b of the State's Evidence Act introduced by the Act of July 22, 2006 shall be regarded as a positive solution that equalizes the chances of the weakened party, that is the victim. This regulation conditions granting of the immunity of the state's evidence upon obligatory disclosure by the state's evidence of their property and the property of other offenders referred to in art. 1 of the State's Evidence Act.

The article presents the position of a victim and their real chances of recovering the damage caused by the criminal group. A victim may pursue their civil claims directly from the state's evidence, which is virtually impossible, due to the protection of personal data that is the state secret. A victim may also pursue their civil claims from other accomplices of the offense who, in the event of adjudicating the obligation to repair the damage caused, have a recourse claim against the state's evidence.

Key words: state's evidence institution, organized crime, criminal liability, civil liability, civil claims, victim

Streszczenie

Dochodzenie roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem od świadka koronnego

Celem artykułu jest przybliżenie problematyki instytucji świadka koronnego, a w szczególności przedstawienie zagadnień cywilnoprawnych związanych z dochodzeniem roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem.

W związku z gwałtownym rozwojem przestępczości, który można zaobserwować w ciągu ostatnich lat, należało znaleźć rozwiązanie, które umożliwiłoby skuteczną walkę z tym zjawiskiem. Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym wprowadziła rozwiązanie polegające na przyznaniu nagrody w postaci niepodlegania karze za popełnione przestępstwa w zamian za pomoc w ujawnieniu okoliczności przestępstw, o których sprawca posiadał wiedzę. Ustawodawca, przyznając świadkowi koronnemu immunitet niepodlegania karze, zapomniał o zabezpieczeniu interesu pokrzywdzonego w zakresie dochodzenia przez niego roszczeń cywilnych wynikających z popełnionego przestępstwa. Pokrzywdzony w zasadzie pozbawiony jest realnej możliwości dochodzenia roszczeń cywilnych od świadka koronnego.

Za pozytywne rozwiązanie, które wyrównuje szanse pokrzywdzonego, należy uznać obowiązek określony w art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy o świadku koronnym, wprowadzony ustawą z dnia 22 lipca 2006 r. Przepis ten warunkuje przyznanie sprawcy statusu świadka koronnego od obligatoryjnego ujawnienia przez niego jego majątku oraz zna-

nego mu majątku pozostałych sprawców przestępstw, o których mowa w art. 1 ustawy o świadku koronnym.

Artykuł przedstawia pozycję pokrzywdzonego oraz jego realne szanse na odzyskanie wyrządzonej przez grupę przestępczą szkody. Dochodzenie roszczeń cywilnych bezpośrednio od świadka koronnego jest w zasadzie niemożliwe z uwagi na ochronę jego danych osobowych, które stanowią tajemnicą państwową. Pokrzywdzony może również dochodzić swoich roszczeń cywilnych od innych współsprawców przestępstwa, którym w przypadku zasądzenia obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody przysługuje roszczenie regresowe w stosunku do świadka koronnego.

Słowa kluczowe: instytucja świadka koronnego, przestępczość zorganizowana, odpowiedzialność karna, odpowiedzialność cywilna, roszczenia cywilne, pokrzywdzony